

Hva er Europa?

4

Europa kan betraktes som en fysisk og kulturelt avgrenset verdensdel med 45 stater. Før de siste års politiske omskiftninger, bestod verdensdelen av bare 35 stater. Over halvparten av Europas innbyggere er bosatt i EU-land. Europa kan også avgrenses politisk, og omfatter da i tillegg Grønland og de asiatiske delene av Russland og Tyrkia.

Dag Juvkam

Ordet Europa er etymologisk uklart, på tross av at verdensdelen er den eneste som har blitt navngitt av sine egne innbyggere. Europa kan være basert på et semitisk ord for solnedgang, altså solnedgangens land, men det kan også bety fastlandet. Det siste vil da si landet nord for den greske sivilisasjon.

Europas avgrensning

Hekataios regnet på slutten av 500-tallet f.Kr. Europa som en av to verdensdeler, der den andre var Asia. Herodot (400-tallet f.Kr.) regnet Don som grensen mellom Europa og Asia. Han skilte videre ut Libya (Afrika) som en tredje verdensdel.

Siden Herodots tid har synet på Europas utstrekning vært utsatt for endring, uten at man noen gang har fått en helt klar avgrensning. Europabegrepet har vært knyttet til en forståelse av et særskilt kulturområde, men der fysisk-geografiske forhold i større grad enn kulturelle markerer yttergrensen. Vi står dermed overfor en verdensdel som til dels forstås som et kulturelt og dels som et fysisk-geografisk område. I tillegg kan vi snakke om en politisk avgrensning av Europa.

Tvilen om Europas avgrensning knytter seg først og fremst til deler av østgrensen. Uralfjellene, Ural-elva og Det kaspiske hav utgjør i dag en alment akseptert del av det fysisk-geografiske skillet Europa-Asia. Det samme gjelder grensen ved Svartehavet og gjennom Bosporos og Dardanellene. Det er imidlertid uklart om Kaukasus, eller deler av Kaukasus inngår i verdensdelen. Vanligvis har dette området vært regnet til Asia. En lignende usikkerhet knytter seg til Kypros. Kypros er ut fra fysisk-geografiske forhold ikke en del av

Europa, men ut fra blant annet kulturelle og etniske forhold er det en del av verdensdelen.

Det er m.a.o. ikke et fullstendig sammenfall mellom den fysisk-geografiske og den kulturelle avgrensningen av Europa.

Det politiske Europa

Den politiske avgrensningen av Europa har en stor betydning. Samarbeidet mellom de europeiske statene stopper selvsagt ikke ved Europas grenser. Det innebærer at både asiatisk Tyrkia og asiatisk Russland, samt Grønland naturlig inngår i et europeisk samarbeid. I denne sammenheng kan det være interessant å nevne den forvirringen som midlertidig oppstod ved Sovjetunionens oppløsning. Hele Sovjetunionen hadde inngått i det politiske Europa, men etter oppdelingen i nye stater, var det uklart hvilke republikker som skulle regnes med.

Blant annet Europarådet ønsker å dra de tre Kaukasusrepublikkene Georgia, Armenia og Aserbajdsjan inn i det europeiske selskapet. Også de sentralasiatiske statene innenfor det tidligere Sovjetunionen trekkes med i deler av det europeiske samarbeidet. I Europa ønsker man å støtte opp om en demokratisk utvikling i alle disse landene. Det vil være bedre enn å få politisk opplæring av mektige land i regionen, som Iran. Verken Kaukasusrepublikkene eller de sentralasiatiske statene regnes likevel vanligvis med til det politiske Europa. Kypros har en selvsagt plass i det europeiske samarbeidet.

Det politiske Europa omfatter altså større områder enn det geografiske Europa, men er samtidig mer utsatt for endringer i avgrensningen.

**Tabell 1: Land i Europa. Folke-
mengde 1. januar 1994¹. Sortert
etter størrelsen**

Rang	Land	Folke- mengde i 1 000	Prosent- andel av Europa i alt
	Europa i alt	790 045	100,0
1	Russland	148 366	18,8
2	Tyskland	81 353	10,3
3	Tyrkia	60 528	7,7
4	Storbritannia og Nord-Irland	58 276	7,4
5	Frankrike	57 804	7,3
6	Italia	57 154	7,2
7	Ukraina	52 179	6,6
8	Spania	39 168	5,0
9	Polen	38 505	4,9
10	Romania	22 748	2,9
11	Nederland	15 341	1,9
12	Jugoslavia	10 485	1,3
13	Hellas	10 390	1,3
14	Tsjekkia	10 334	1,3
15	Hviterussland	10 313	1,3
16	Ungarn	10 278	1,3
17	Belgia	10 101	1,3
18	Portugal	9 897	1,3
19	Sverige	8 745	1,1
20	Bulgaria	8 469	1,1
21	Østerrike	8 006	1,0
22	Sveits	6 969	0,9
23	Slovakia	5 337	0,7
24	Danmark	5 197	0,7
25	Finland	5 078	0,6
26	Kroatia	4 789	0,6
27	Bosnia- Hercegovina	4 570	0,6
28	Moldova	4 353	0,6
29	Norge	4 325	0,6
30	Litauen	3 724	0,5
31	Irland	3 571	0,5
32	Albania	3 338	0,4
33	Latvia	2 566	0,3
34	Makedonia	2 060	0,3
35	Slovenia	1 989	0,3
36	Estland	1 507	0,2
37	Kypros	723	0,1
38	Luxembourg	401	0,1
39	Malta	366	0,1
40	Island	265	0,0
41	Kanaløyene ²	144	0,0
42	Man ²	71	0,0
43	Grønland ²	55	0,0
44	Andorra	48	0,0
45	Færøyene ²	45	0,0
46	Gibraltar ²	31	0,0
47	Liechtenstein	31	0,0
48	Monaco	28	0,0
49	San Marino	24	0,0
50	Vatikanstaten	1	0,0

¹ Noen folketall er pr. 1. juli 1993 eller tidligere

² Ikke selvstendig stat

Kilder: Eurostat, Europarådet, FN mfl.

ner innbyggere. EU-landene utgjør med sine 349 millioner innbyggere over halvparten av beboerne i verdensdelen, vel fire av ti av det politiske Europas borgere bor der, og vel 6 prosent av verdens befolkning. Innenfor den tradisjonelle blokktenkningens Vest-Europa (uten Tyrkia) er hele 90 prosent av befolkningen med i EU. Alle de største, og de fleste av de mellomstore landene i Vest-Europa inngår i unionen. Det største landet som står utenfor er Sverige.

De fire søkerlandene har til sammen 26 millioner innbyggere. Går alle søkerlandene inn i EU, er det kun Sveits av de utenforstående landene i vest som har over 1 million beboere. I et eventuelt 16-staters EU, vil bare Irland og Luxembourg ha færre innbyggere enn Norge. Norge vil ha 1,2 prosent av EUs folketall.

Av Europas 50 land har ni under 100 tusen innbyggere, og ytterligere fem under 1 million. De 17 minste landene har bare 1 prosent av Europas befolkning.

Det oversjøiske EU

EU strekker seg ut over Europas grenser. Dette skyldes i hovedsak de franske departements d'outremer, som har samme status som de kontinentale franske fylkene, og altså dermed er en del av Frankrike. I dag er det fire slike områder; Guadeloupe, Martinique og Fransk Guyana i Amerika samt Réunion i Det indiske hav utenfor Afrika. Disse områdene har til sammen 1,4 millioner innbyggere. I tillegg inngår de spanske byene Ceuta og Melilla i Nord-Afrika, samt Kanariøyene i Fellesskapet.

Land med indre selvstyre

Samtidig som EU strekker seg ut over Europa, står enkelte landom-

råder med en stor grad av indre selvstyre utenfor EU på tross av at de er knyttet til medlemsstater. Under den britiske krone gjelder dette Kanaløyene (Jersey, Guernsey, Alderney og Sark) og øya Man. Både Man og Kanaløyene står direkte under det britiske kongehus, men inngår ikke i Storbritannia og Nord-Irland (United Kingdom). Kanaløyene er den eneste delen av det tidligere grevskapet Normandie som forble på det britiske kongehus sine hender. Den britiske kronkolonien Gibraltar er derimot en del av EU, men med en viss særstilling. Under Danmark, står de selvstyrte landene Færøyene og Grønland utenfor EU. Grønland er for øvrig det eneste eksempelet på et land som har valgt å tre ut av EU. Det gikk inn i Fellesskapet som del av Danmark, men trådte etter innførelsen av det grønlandske selvstyret ut etter forhandlinger.

Åland og Svalbard

Innen de nye søkerlandene har to landområder en særskilt status; Åland og Svalbard. Ålands særstilling innen Finland gjør at øygruppen skal ha sin egen folkeavstemning, atskilt fra det øvrige Finland. Den er til og med planlagt på en annen dag. Svalbard vil på grunn av Svalbardtraktatens bestemmelser, og den spesielle internasjonale stillingen dette gir, stå utenfor EU uavhengig av det norske avstemningsresultatet. Jan Mayen derimot, vil følge det øvrige Norge.

1. Tabell 1 er utarbeidet av Kåre Vassenden. Han skal også ha stor takk for interessante diskusjoner og kommentarer.

Dag Juvkam er konsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for befolkning, utdanning og regionale forhold.